

Андрій Вітченко,
доктор педагогічних наук, професор
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0002-1694-401X
DOI: 10.33099/2617-1775/2020-02/100-110

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СЛУХАЧІВ ВВНЗ НА ЗАСАДАХ ВІЙСЬКОВОЇ АНДРАГОГІКИ

Проаналізовано теоретико-технологічні підходи до організації освіти дорослих, розкрито провідні ознаки дорослішання, сформульовано андрагогічні ідеї побудови освітньо-професійної підготовки слухачів (інтенційність освіти, ініціативність досвідчених офіцерів, інтерактивність і рефлексивна основа навчально-пізнавальної діяльності). Доведено необхідність створення у військовому вищій розвивального академічного середовища, збільшення інноваційного компонента у цілепокладанні, змістовому і технологічному забезпеченні освітнього процесу, проектуванні очікуваних результатів. Узагальнено новоутворення офіцерів дорослого віку, спроєктовано систему андрагогічних чинників, урахування і практична реалізація яких забезпечуватимуть якісну організацію освітньо-професійної підготовки у вищій військовій школі.

Ключові слова: андрагогічні чинники; вища військова школа; військова андрагогіка; вікові новоутворення досвідчених офіцерів; освітньо-професійна підготовка; слухачі вищих військових навчальних закладів.

Постановка проблеми. Стратегічним напрямом розвитку освіти в Україні визнано забезпечення її доступності та безперервності протягом усього життя [6], задоволення освітніх потреб особистості, що сприятиме її всебічному розвитку, адаптації до постійно змінюваних соціально-економічних умов життєдіяльності [3]. Не втрачає актуальності наукове обґрунтування принципів, змісту і підходів до організації освітнього процесу з урахуванням вікових особливостей, особистісного досвіду, перспектив кар'єрного і професійного розвитку дорослих учнів. Провідного значення при цьому набувають сучасні андрагогічні дослідження, які допомагають краще зрозуміти освітні мотиви, потреби і прагнення дорослої людини, досягнути особливості її професіоналізації і навчання, створити умови для досягнення належного рівня конкурентоздатності, життєвого і професійного успіху. Звідси пояснюється нагальність звернення до військової андрагогіки для налагодження ефективної освітньо-професійної підготовки досвідчених офіцерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічне підґрунтя порушеної проблеми заклали своїми фундаментальними працями М. Ноулз, Р. Сміт, П. Джарвіс, А. Даринський та ін. Значний внесок у розвиток андрагогіки належить М. Галущинському, С. Гончаренку, Н. Кузьминій, М. Олесницькому, С. Сірополку, І. Ющишину та ін. На межі ХХ-ХХІ ст. з'являються спеціальні дослідження, присвячені актуальним проблемам організації освіти дорослих: моделювання національних систем освіти дорослих (О. Огієнко, Л. Сігаєва, Н. Терентьєва, Л. Тимчук), класифікація

андрагогіки на субдисципліни й обґрунтування військової андрагогіки (К. Войцеховський, А. Вітченко, В. Осьодло, С. Поздишев), проектування нового змісту для освіти дорослих (Р.Г. Бенгел, Е. Бун, В. Брендедж та ін.), індивідуалізація освітньої траєкторії дорослих учнів (С. Брукфілд, Д. Савичевич, А. Таф та ін.), визначення особливостей діяльності викладачів під час навчання дорослої людини (Е. Джонс, М. Лен, Ж. Півето та ін.), розкриття особливостей навчально-пізнавальної діяльності дорослих учнів (Л. Анциферова, Ю. Кулюткін, Р. Коулі та ін.), виокремлення андрагогічних принципів навчання (Л. Лесохіна, Л. Лук'янова, Е. Дік, Е. Джонс, Ф. Пьоггелер та ін.), забезпечення умов для навчання дорослих (Г. Хансейкер, Р. Пірс), мотивації освітньої діяльності дорослих учнів (С. Вершловський, Дж. Нолл та ін.), підготовка викладачів-андрагогів (С. Вершловський, Л. Годд, Дж. Лінч та ін.), технологізація андрагогічного процесу (С. Змейов, А. Марон, Т. Філіна, С. Сисоєва та ін.), розроблення специфічних систем навчання дорослих, зокрема у військовій сфері (О. Марков, Л. Монахова), узагальнення передового досвіду організації неформальної освіти дорослих (Т. Мухлаєва).

Фундатор андрагогіки М. Ноулз першим визначив сутність дорослості, розкрив особливості навчання дорослої людини. Американський учений відмовився від формалізованого підходу до ідентифікації дорослості на основі вікового цензу і застосував функціональний підхід, який передбачав діагностування провідних ознак дорослої людини – самостійність, дієвість, відповідальність. М. Ноулз не ототожнював дорослість і зрілість, оскільки вважав, що зріла людина під час навчання досягає досконалості у власному розвитку. Призначення викладача-андрагога автор книги «Сучасна практика освіти дорослих: від педагогіки до андрагогіки» вбачав у тому, щоб «допомагати особистостям розвивати усвідомлення навчання як процесу, що триває протягом усього життя, а також набувати навичок самоспрямованого навчання» [7, 23]. Саме М. Ноулз сформулював шість основних положень, які допомагають краще усвідомити особливості навчання дорослих:

1. Провідна роль у процесі навчання належить дорослому учню.
2. Дорослий учень ставить перед собою конкретні цілі навчання, прагне до самостійності, самореалізації, самоуправління.
3. Доросла людина володіє життєвим та професійним досвідом, знаннями, вміннями, навичками, які мають бути використані у процесі навчання.
4. Дорослий шукає якнайшвидшого застосування набутих під час навчання знань та вмінь.
5. Процес навчання дорослого значною мірою визначається часовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними чинниками, які або обмежують, або сприяють йому.
6. Процес навчання є спільною діяльністю того, хто навчає, і того, хто навчається, на всіх його етапах.

Позитивною вважаємо тенденцію щодо технологізації освіти дорослих. Разом з тим критичного осмислення заслуговують намагання замінити технології навчання, що застосовуються у вищій школі, так званою

«андрагогічною технологією». Ініціатором такого протиставлення є С. Змейов, який запропонував поняття «технологія навчання дорослих», витлумачивши його як «систему науково обґрунтованих андрагогічними принципами навчання дій тих, хто навчає, і дорослих, що навчаються..., здійснення яких з високим ступенем гарантованості призводить до досягнення поставлених цілей навчання...» [2, 82]. Спроба звузити освітній процес до однієї технології, безумовно, є хибною, як і тлумачення технології як «системи дій» суб'єктів цього процесу, залишаючи поза увагою методи, прийоми, форми і засоби навчання. Непрямим чином визнає хибність пропонованого підходу і сам С. Змейов, коли стверджує: «Адже навчання власне дорослих може переслідувати найрізноманітніші цілі та реалізовуватися в найрізноманітніших умовах, які диктують використання тих або інших технологічних дій. І ці дії, мабуть, не завжди будуть винятково андрагогічними» [2, 82].

Важливого значення для нашого дослідження набуває стаття С. Гончаренка «Дидактичні аспекти освіти дорослих», в якій виокремлено такі особливості учіння дорослої людини: «наявність внутрішнього спонукання до навчання, яке допомагає самому ставити собі задачі, будувати план її розв'язання і здійснювати його; самостійність як уміння організувати процес розв'язку задачі і керувати ним згідно з цією задачею; залежність ступеня включеності людини в процес навчання від автономності мислення, здатності до інновацій, до співробітництва, здатності учитися і передавати іншим набуті знання; мобільність; постійне прагнення людини будувати свою професійну діяльність на основі нової інформації як спосіб її самовираження і саморозвитку» [1, 70].

Мета статті – визначити і проаналізувати вікові новоутворення дорослих, розкрити особливості організації освітньо-професійної підготовки слухачів ВВНЗ на засадах військової андрагогіки.

Методи дослідження. Аналіз програмних документів у галузі освіти, наукових праць з метою визначення стану досліджуваної проблеми; порівняння та узагальнення емпіричних даних; проектування андрагогічних чинників організації освітньо-професійної підготовки слухачів у вищій військовій школі.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати дорослість як такий стан розвитку людини, що характеризується високим рівнем свідомості і самосвідомості, духовно-ціннісним ставленням до життя і власної діяльності, належним життєвим і професійним досвідом, самодостатністю і самокеріваністю, активністю, ініціативністю, цілеспрямованістю, наполегливістю та відповідальністю, то саме процес набуття цих якостей і може вважатися дорослішанням. Досягнення дорослості є гетерохронним процесом, а тому має індивідуальний прояв залежно від об'єктивних і суб'єктивних чинників: генетики, особистісних здібностей і нахилів, умов проживання, досвідченості і професіоналізму людини, рівня її освіченості й вихованості, ставлення до самоосвіти тощо. Дорослість військовослужбовця виявляється в його ефективній службовій і професійній діяльності, готовності успішно

навчатися впродовж власної кар'єри, застосовувати набуті якості на службі, під час виконання завдань за призначенням.

У сучасній віковій психології дорослість постає як неоднорідний період онтогенезу, який приходить на зміну юності та характеризується цілою низкою новоутворень, спричинених змінами в життєдіяльності людини: активна професіоналізація, створення сім'ї, батьківство, кар'єрний поступ, прагнення до самореалізації і самовдосконалення. Звідси виокремлюють такі визначальні ознаки дорослої людини: самостійність, активність, успішність, досвідченість, відповідальність як за себе, так і за інших (рідних, друзів, підлеглих, вихованців тощо); здатність до критичного оцінювання; творче ставлення до життя і професії, зростання свідомості і самосвідомості, соціально-духовної інтегрованості, прагнення до самопрояву в різних видах і формах життєдіяльності [5, 269].

Дорослий вік характеризується значними зрушеннями в інтелектуальному розвитку особистості, активізації її розумових здібностей. Доросла людина виявляє не тільки здатність успішно виконувати завдання нормативного характеру, виявляти при цьому цілеспрямованість, оперативність, злагодженість і комбінаторність дій у регламентованих умовах (конвергентне мислення), але і спроможність генерувати нові ідеї, збагачувати досвід за допомогою винаходів і раціоналізаторських пропозицій, продукування нових знань (дивергентне мислення). Не випадково представники вікової психології наголошують, що «у період дорослості за різних форм творчої активності інтелектуальна діяльність досягає найвищого рівня розвитку», інтенсивно розвиваються такі види мислення, як практичне мислення (досягає кульмінації між 31 і 32, 34 і 35 роками), теоретичне мислення (32 роки) й образне мислення (33, 35 і 39 років); до найважливіших особистісних новоутворень дорослості відносять гнучкість, структурованість, діалектичність мислення [5, 313-314].

Саме в дорослому віці формується стійке ядро Я-концепції офіцера, що виявляється у почуттях власної честі, гідності та військового обов'язку, відданості високим ідеалам служіння народові, захисту його свободи і незалежності; самоідентифікації і самоактуалізації, відкритості для передового військово-професійного досвіду, оптимізму й раціоналізму, відповідальності, виваженому ставленні до підлеглих на основі єдності вимогливості та поваги, зростанні духовно-ціннісного ставлення до себе й навколишнього світу.

Успіхи в інтелектуального розвитку офіцера дорослого віку позитивно позначаються на його мовленні, яке активно збагачується на лексичному, граматичному і синтаксичному рівнях. Завдяки начитаності, значній практиці спілкування військовий керівник уміло вибудовує власну комунікативну стратегію, володіє індивідуальним стилем мовлення, ефективно застосовує вербальні й невербальні засоби для реалізації різноманітних завдань.

Інтенсивність інтелектуального та мовленнєвого розвитку офіцера виступає запорукою його успішної професіоналізації, підвищеної працездатності, поступового зростання авторитету серед начальників, товаришів по службі, підлеглих військовослужбовців. Щоб активізувати

когнітивну складову військово-професійної діяльності, необхідно закласти міцну мотиваційно-орієнтувальну основу, неухильно розвивати та поглиблювати самоосвітню компетентність, сприяти реалізації особистісних потреб і кар'єрних домагань військового керівника залежно від успішності самоосвітньої та бойової підготовки підрозділу.

Серйозною проблемою організації андрагогічного процесу у ВВНЗ залишається дисбаланс між інтелектуальним, емоційно-чуттєвим і фізичним розвитком слухачів. Поширення стереотипів щодо зниження навчально-пізнавальних можливостей у дорослих, переваги практичного досвіду над теоретичним навчанням, неприйнятності неперервної освіти для командного складу негативно позначається на рівні управлінської діяльності військових керівників, спричиняє їх особистісну деградацію, стрімке професійне вигорання, передчасне старіння. Саме тому підвищену увагу у вищій військовій школі необхідно приділяти створенню розвивального академічного середовища, фундаменталізації освіти, збільшенню інноваційного компонента у цілепокладанні, змістовому і технологічному забезпеченні освітнього процесу ВВНЗ, проектуванні очікуваних результатів.

Ступеневий характер освітньо-професійної підготовки військових фахівців оперативного і стратегічного рівнів має реалізовуватися не лише шляхом поступового ускладнення цільових настанов, змісту та інструментарію, на досягнення й опанування яких спрямована навчально-пізнавальна, професійно-практична, науково-дослідницька діяльність слухачів. Першочергового значення при цьому набуває оволодіння дивергентним (креативним) мисленням, складнішими мисленнєвими операціями, прийомами аналізу і синтезу, видами діяльності (діагностика, прогнозування, інтерпретація тощо).

Досягнення дорослого віку кардинально змінюють аксіологічні виміри життєдіяльності офіцера, зумовлюють ціннісне ставлення до освіти і професійної діяльності. Усвідомлення важливості засвоєння нових знань, набуття сучасного військового досвіду і способів ведення збройної боротьби змушують військового керівника рефлексувати з приводу наявних у нього проблем і потреб, проблематизувати традиційні шляхи їх розв'язання, виробляти індивідуальний стиль і підходи до організації самоосвіти, шукати нові канали інформації, прийоми і засоби її ефективного опрацювання. Звідси випливає необхідність системної перебудови освітньо-професійної підготовки слухачів у ВВНЗ, підґрунтя якої мають становити *андрагогічні ідеї інтенційності освіти* (реалізація у змісті освітніх програм розвивального контенту, який забезпечуватиме випереджальний розвиток особистості, стимулюватиме подальший прояв інтенційних особистісних і професійних якостей), *ініціативності та інтерактивності дорослих учнів, рефлексивної основи їх навчально-пізнавальної діяльності*.

Ефективність освітньої діяльності у вищій військовій школі залежить від дотримання низки умов, які виконують роль допоміжних чинників (каталізаторів) у реалізації нормативних компонентів андрагогічного процесу

(цілей, змісту, технологічного інструментарію, результатів). До провідних *андрагогічних чинників* вищезгаданого процесу належать такі:

1. Сприятливий психологічний клімат у військовому колективі, навчальній групі.

2. Налаштованість суб'єктів андрагогічного процесу на взаєморозуміння, співробітництво і співтворчість, досягнення позитивних результатів у спільній освітній діяльності.

3. Врахування індивідуальних, вікових, гендерних особливостей слухачів.

4. Спирання на життєвий, службовий, військово-професійний досвід офіцерів, що навчаються.

5. Мотивованість слухачів до навчання і самоосвіти, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку.

6. Особистісна сприйнятливість до інновацій.

7. Органічне поєднання в освітній діяльності традицій та інновацій, колективізму та індивідуальних потреб, змагальності та взаємопідтримки, взаємодопомоги.

8. Пріоритетність самоосвітньої підготовки слухачів.

9. Особиста відповідальність слухачів за результативність власної освітньо-професійної підготовки.

10. Залучення слухачів до самоактуалізації і самооцінювання, усвідомлення власної значущості в реалізації освітніх цілей.

11. Прагнення до професійного зростання та самовдосконалення.

12. Дієвий зворотній зв'язок між суб'єктами навчальної взаємодії, оперативний контроль і стимулювання навчальних досягнень слухачів.

Успішність андрагогічного процесу залежить від урахування тих кількісних та якісних змін, які відбуваються на певному етапі особистісного розвитку слухачів, визначають їх вікові особливості. У зв'язку з цим окремої уваги заслуговують сучасні психологічні розвідки, присвячені розкриттю індивідуально-типологічних характеристик офіцерів за основними віковими групами. В. Осьодло у монографії «Психологія професійного становлення офіцера» виокремлює три вікових групи офіцерів, які охоплюють максимальний термін проходження військової служби: 1) до 30 років (молоді офіцери); 2) від 30 до 40 років; 3) від 40 до 55 років.

На підставі проведених досліджень було встановлено, що «молоді офіцери вирізняються підвищеною «реактивністю», чутливістю до стресогенних ситуацій, у них виникає більша кількість негативних переживань, вони тривожні, менше задоволені життям...» [4, 247]. Для визначеної вікової категорії властиві також «висока емоційна сприйнятливість, низька самооцінка, переживання ворожості, внутрішні страхи, схильність до частих змін настрою» [4, 247]. На другому і третьому етапах констатують суттєві зміни, пов'язані із зниженням нейротизму, досягненням конгруентності (узгодженості, злагодженості, автентичності): «...З віком офіцери рухаються в бік шкали інтроверсії, що є свідченням зростання інтрапсихічної активності й відображає згортання їх соціальної активності, занурення в себе, у світ свого «Я», що

суб'єктивно сприймається як більш значущий порівняно з навколишньою реальністю» [4, 248]. Потребує врахування висновків автора «Психології професійного становлення офіцера» про те, що саме у дорослому і зрілому віці військовослужбовці набувають таких негативних новоутворень, як замкнутість, прагнення уникати спілкування з оточенням, вибірковість у контактах [4, 248]. Крім того, слід взяти до уваги схильність молодих і зрілих офіцерів до підпорядкування потребам групи, тоді як 30-40-річні «відрізняються схильністю до самостійності..., прагнуть захищати свої інтереси, досягати намічених цілей, а інколи, захищаючи свою індивідуальність, «кидати виклик» зовнішньому оточенню» [4, 250].

Дорослий вік характеризується цілою низкою зрушень, які відбуваються під впливом як зовнішніх (особливості служби, професійна діяльність, взаємодія із соціальним середовищем), так і внутрішніх чинників (самовідчуття, самосприйняття, самодіяльність, самоосвіта, саморефлексія, саморозвиток). Оскільки розвиток офіцера становить собою складний діалектичний процес актуальних особистісних і професійних змін, що призводять до набуття взаємопов'язаних позитивних і негативних новоутворень (якостей, властивостей, рис), то індивідуально-типологічну модель військового керівника визначеного вікового періоду доцільно розглядати у вигляді порівняльної характеристики (табл. 1).

Набуття службового, професійного та бойового досвіду підпорядковується реалізації провідного дидактичного принципу – зв'язку теорії і практики. Під час виконання практичних завдань на майбутній посаді слухачі цілеспрямовано спостерігають за діяльністю органів військового управління, військових керівників; вивчають службовий функціонал за певною посадою і підходи до його практичної реалізації в умовах повсякденної служби (особливий період); аналізують систему управління військовими частинами (підрозділами), порівнюють сучасні підходи до керування військами (силами), узагальнюють і систематизують власні спостереження, відпрацьовують рекомендації щодо вдосконалення управлінських структур і військово-професійної практики. Вивчення передового досвіду справляє безсумнівно позитивний вплив на формування майбутніх офіцерів оперативної і стратегічної ланок військового управління, оскільки озброює їх зразковими прийомами керування підлеглими, забезпечує відпрацювання практичних умінь з оперативного менеджменту, військово-професійної комунікації. Водночас репродуктивне засвоєння чужих напрацювань та їх механічне наслідування (копіювання), неспроможність критично підійти до оцінювання власної військово-професійної практики, абсолютизація окремого практичного досвіду або його елементів без урахування змінних умов зумовлюють стереотипізацію мислення офіцера, спричиняють закріплення в його свідомості та праксисі певних стереотипів, кліше, догм. Таким чином, замість продукування інноваційних ідей майбутній військовий керівник транслюватиме застарілі погляди, нав'язуватиме підлеглим шаблони і стереотипи, стримуватиме ініціативу і здорову конкуренцію у військовому колективі, що є неприпустимим.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика новоутворень
офіцерів дорослого віку (30-40 років)**

Позитивні новоутворення	Негативні новоутворення
Досвідченість	Стереотипність
Рефлексивність	Скептицизм
Стриманість, обережність	Нерішучість, повільність
Виваженість, передбачуваність дій і вчинків	Консерватизм, упереджене ставлення до нового
Активність, перетворювальний характер професійної діяльності, дієвий професіоналізм	Конформізм, тяжіння до інтроверсії
Самодостатність, прагнення до самоствердження, самореалізації, успішної діяльності	Зосередженість на власному успіху, кар'єрному зростанні, домінування егоїстичних інтересів і прагнень
Універсальність	Недовірливе ставлення до підлеглих, прагнення до надмірної опіки над ними, нав'язування власної волі (волюнтаризм)
Сталість у відносинах	Самовпевненість, категоричність, безкомпромісність, негнучкість
Чутливість до конкурентного середовища, прагнення до лідерства, мотивованість до постійного підвищення професіоналізму через самоосвіту, практичну діяльність, ділову комунікацію з успішними колегами	Абсолютизація власного практичного досвіду, зниження інтересу до науки і теоретичних знань, науковий релятивізм
Вибірковість у контактах і спілкуванні	Нормативність, наративність у взаємодії та спілкуванні з підлеглими

Позитивним новоутворенням військовослужбовців дорослого віку вважаємо рефлексивність, що реалізується у здатності міркувати з приводу тих або інших проблем військово-професійної дійсності, шукати шляхи і способи їх ефективного вирішення. Поширення негативного досвіду обговорення та розв'язання наявних проблем, неспроможність особисто впливати на процеси вироблення та реалізації управлінських рішень викликають у слухачів зневіру, скепсис, самоусунення від виконання власних обов'язків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі проведеного дослідження встановили діалектичний характер розвитку досвідченого офіцера, що характеризується низкою позитивних і негативних новоутворень. Позитивні здобутки потребують цілеспрямованого закріплення й поглиблення спільними зусиллями всіх зацікавлених сторін, шляхом створення сприятливих психологічних умов проходження служби, наукової організації навчально-пізнавальної діяльності на андрагогічних засадах. Для подолання негативних особистісних якостей слухачам необхідно надавати належну допомогу з використанням відповідних видів андрагогічної підтримки: інформування, консультування, обговорення проблемних питань, тренінгу тощо. У цілому андрагогічний процес у вищій військовій школі потребує

належного наукового обґрунтування, цілісної побудови і системного забезпечення.

Перспективи подальшого розроблення порушеної проблеми вбачаються у вивченні специфіки самоосвітньої підготовки слухачів дорослого віку, у проєктуванні сучасної андрагогічної моделі навчання досвідчених офіцерів певної ланки військового управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко, С. (2009). Дидактичні аспекти освіти дорослих. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : збірник наук. праць. Київ ; Ніжин : ПП Лисенко, 1, 67–73.
2. Змеєв, С. И. (2009). Андрагогические основы обучения в высшей школе. Вестник МГЛУ, 562, 79–90.
3. Лук'янова, Л. Концепція освіти дорослих в Україні. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/7529/1/Концепція%20освіти%20дорослих.pdf> (дата звернення: 18.09.2020).
4. Осодло, В. І. (2012). Психологія професійного становлення офіцера : [монографія]. Київ : ПП «Золоті ворота», 463.
5. Савчин, М. (2017). Вікова психологія : навч. посіб. 3-є вид., перероб., доповн. Київ : ВЦ «Академія», 368.
6. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення: 18.09.2020).
7. Knowles, M. S. (1970). The modern practice of adult education: Andragogy versus pedagogy. New York : Associated Press, 384.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. (2009). Dydaktychni aspekty osvity doroslykh. Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy : zbirnyk nauk. prats. Kyiv ; Nizhyn : PP Lysenko, 1, 67–73.
2. Zmeyov, S. I. (2009). Andragogicheskie osnovy obucheniya v vysshej shkole. Vestnik MGLU. 2009, 562, 79–90.
3. Lukianova, L. Kontseptsiiia osvity doroslykh v Ukraini. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/7529/1/Концепція%20освіти%20дорослих.pdf> (data zvernennia: 18.09.2020).
4. Osodlo, V. I. (2012). Psykholohiia profesiinoho stanovlennia ofitsera : [monohrafiia]. Kyiv : PP «Zoloti vorota», 463.
5. Savchyn, M. (2017). Vikova psykholohiia : navch. posib. 3-ye vyd., pererob., dopovn. Kyiv : VTs «Akademiia», 368.
6. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 chervnia 2013 roku № 344/2013 «Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (data zvernennia: 18.09.2020).
7. Knowles, M. S. (1970). The modern practice of adult education: Andragogy versus pedagogy. New York : Associated Press, 384.

РЕЗЮМЕ

Андрей Витченко,
доктор педагогических наук, профессор
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

Особенности образовательно-профессиональной подготовки слушателей ВВУЗ на основе военной андрагогики

Проанализированы теоретико-технологические подходы к организации образования взрослых, раскрыты ведущие признаки взросления, сформулированы андрагогические идеи построения образовательно-профессиональной подготовки слушателей (интенциональность образования, инициативность опытных офицеров, интерактивность и рефлексивная основа учебно-познавательной деятельности). Доказана необходимость создания в военном вузе развивающей академической среды, увеличения инновационного компонента в целеположении, содержательном и технологическом обеспечении образовательного процесса, проектировании ожидаемых результатов. Обобщены психологические новообразования офицеров взрослого возраста, спроектирована система андрагогических факторов, учет и практическая реализация которых будут обеспечивать качественную организацию образовательно-профессиональной подготовки в высшей военной школе.

Ключевые слова: андрагогические факторы; военная андрагогика; возрастные новообразования опытных офицеров; высшая военная школа; образовательно-профессиональная подготовка; слушатели высших военных учебных заведений.

SUMMARY

Andrii Vitchenko,
doctor of pedagogical sciences, professor
National Defence University of Ukraine
named after Ivan Chernyahovskyi

The particular features of educational and professional training on the basis of military andragogy

Theoretical and technological approaches to the organization of adult education are analyzed, the leading signs of growing up are revealed, among which are independence, activity, success, experience, responsibility, critical thinking, creative approach, high level of consciousness and self-awareness, social and spiritual integration, aspiration to self-realization in various types and forms of life.

Andragogical ideas of educational and professional training of the listeners (intentionality of education, initiative of experienced officers, interactivity and a reflective basis of educational and cognitive activity) are formulated. It was found that the effective construction of a holistic andragogical process in a higher military educational institution is hindered by an imbalance between its components (intellectual, emotional, physical development of students), the spread of stereotypes about reducing learning opportunities in adults, the benefits of practical experience over theoretical learning inadmissibility of continuing education for the team. It is emphasized that the creation of a developing academic environment, fundamentalization of education, increase of the innovative component in goal setting, content and technological support of the educational process, design of the expected results will contribute to overcoming the identified problematic issues.

The age-old new formations of experienced officers are generalized, which first of all include the feeling of own honour, dignity and military duty, devotion to high ideals of service to the people, protection of their freedom and independence; self-identification and self-actualization, openness to

advanced military-professional experience, optimism and rationalism, responsibility, balanced attitude to subordinates on the basis of unity of exactingness and respect, growth of spiritual and value attitude to oneself and the world around. It is established that the certain achievements of adulthood significantly affect the axiological dimensions of the officer's life, determine the value attitude to education and professional activity, cause reflexivity about the existing problems and needs, problematization of traditional ways to solve them, development of individual style and approaches to self-education, searching new channels of information, techniques and means of its effective processing. The urgency of systemic restructuring of educational and professional training of the listeners in military universities on andragogical principles is proved.

A system of andragogical factors has been designed, the consideration and practical implementation of which will ensure the quality organization of educational and professional training in higher military school.

Key words: *andragogic factors; higher military school; military andragogy; age neoplasms of experienced officers; educational and professional training; listeners of higher military educational institutions.*